

ատեն՝ մէկ խորանարդ մեթր օդը գրեթէ թէ 13 հարիւրակրամ կը կշռէ . իսկ չքրտուած ջրածին կազը 1 հարիւրակրամ . տարբերութիւնն է 12 : Ուրեմն վերցնելու ծանրութիւններուն մէջ քանի անգամ որ 12 հարիւրակրամ կայ, գունտն ալ այնչափ մեծ պիտի ըլլայ որ կարենայ նոյնչափ անգամ խորանարդ մեթր կազ առնել . կամ թէ ըսենք՝ բոլոր կազը պիտի ըլլայ վերցընելու ծանրութիւններուն երկոտասաներորդ մասին չափ :

Ի՞նյայց ասգիտնալու է որ եթէ կազին մէջ քիչ մը ջուր կամ օդ խառնուած է՝ աս հաշիւներս կը փոխուին . վասն զի ջրի կաթիլները գունտին ներսի դին կողէլով զանիկայ կը ծանրացընեն : Եւ որովհետեւ գունտը ամբողջ լեցուած պիտի չըլլայ , անոր համար գոնէ լեցուցած կազիդ չըրս մասին մէկուն չափ աւելի մեծ պիտի ըլլայ :

Ի՞նդ հանրապէս 24 մար կերպասը մագոգի՝ ձեռով՝ յու մէջ տեղը լայն և երկու ծայրերը նեղընելով կտրես ու քովէ քով կարես նէ , գունտի ձեկ՝ առնեն . բայց որովհետեւ գունտին վարի կողմը աւելի երկայնկեկ կ'ըլլայ , անոր համար պէտք է ձեռլու ժամանակ ան ծայրը աւելի նեղ ու երկայն կտրել : Ումանք փոխանակ 24 մարէ շինելու , ամէն մէկ մարը երկու կը չղքեն , ու 48 կտորէ կը շինեն , որ աւելի յարմար կուգայ :

Ի՞նացածը յաջորդ յօդուածով :

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՅԱՀՈՎԵԼԻՆ ՀԱՐԱՊՈՎԵԼԻՆ ու աղութառութեան վրայ :

Ա. Ա. — Ի՞նցած օրուան խօսակցութենէն՝ հասկցայ հարստութէն ինչ

ըլլալը . մեծ շնորհք կ'ընէիք ինծի՛թէ որ կամենայիք այսօր հասկցընելթէ հարստութիւնը ձեռք ձգելու ձամբան որն է . ինչ աղէկ բան կ'ըլլար որ ամէն մարդ ալ գիտնար ան ձամբան , վասն զի ով չուզեր հարուստ ըլլալ :

ԴԱՍ 8. — Ի՞նոր համար ամէն մարդ ալ հարուստ է :

Ա. Ա. — Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ . ահա մեր թաղին մէջ մէկ չէնքով հարուստ մըն ալ չկայ . փողոցները աղքատներով լեցուն են :

ԴԱՍ 8. — Ի՞երենայ որ գուն միտքգ դրած ես թէ մարդս հարուստ ըլլալու համար պէտք է որ աշխարհքիս ամէն օգտակար ու զուարձալի բաները ունենայ :

Ա. Ա. — Ոչ երբէք . չէ նէ ամենեին մէկ մարդ մըն ալ հարուստ պիտի չըսուեր : Ի՞նյայց միթէ մէկը թէ որ ունենայ միայն մէկ օգտակար կմզուարձալի բան մը , կրնայ հարուստ ըսուկիլ . ան ատենը աղքատ ալ չէր մնար աշխարհքիս վրայ :

ԴԱՍ 8. — Ուրեմն ըսէ տեսնեմ . որ չափ բան պէտք է ունենայ մէկն . որ հարուստ ըսուի : Ի՞ըսէս թէ ամէն բան ունենալ հարկաւոր չէ . մէկալ կողմանէ ալ մէկ բան մը միայն ունենալը բաւական չէ կ'ըսէս . ուրեմն սամեր գիմացի ատաղձագործը՝ հարուստ է թէ չէ :

Ա. Ա. — Լարծեմ թէ բաւական հարուստ է . վասն զի տունը աղուոր է , ինքն ալ երեմն աղէկ կը հագուի .

ԴԱՍ 8. — Ուրեմն ինչպէս կ'ըլլայ որ գիմացի պալատը բնակող լումայափոխը՝ որ սամոյը մուշտակներով կը պտըտի , երկու օր առաջ ինծի ըսաւթէ . Ուտաղձագործին քանի մը գրասեղան շինել պիտի տամ . . ու վրայ բերաւ թէ . Ուեղձին աշխատանք ըլլայ որ երկու ստակ վաստրկի . . ըսաւ . Դառւ գիտես որ աս լումայափոխն ալ հարուստ մը չէ ուրիշներուն նայելով : — Ի՞ն թողունք . գուն որ աղքատ եմ

կ'ըսես, ու սրինգով խաղ կանչող կոյր մուրացկանին հաց կուտաս, միթէ անոր առջել հարուստ չես. ան կոյրն ալ սրինգ ունենալովը միթէ ուրիշ հասարակ կոյր մուրացկաններէն հարուստ չէ: Ուրեմն կը տեսնես որ մարդը ուրիշներուն բաղդատուելով միայն է՝ որ հարուստ կամ աղքատ կ'ըսուի. ինչպէս նաև ուրիշներուն հետ բաղդատուելով տգէտ կամ գիտուն, անխելք կամ իմաստուն կը սեպուի: Ուստի խելք սորվէ աս բանէս, որդեակ. ու երբոր տժգոհանք անցնի մաքէդ քու վիճակիդ վրայ, միտքդ բեր քեզմէ խեղձերն ու կը միսիթարուիս. նմանապէս երբոր յանկարծ տղայական հպարտութիւն մը գայ քեզի իբր թէ շատ բան գիտես, ինքզինքդ իրաւցընէ շատգէտ մարդու մը հետ բաղդատէ, մէկէն կը խոնարհիս:

ԱՅ. — Ի՞ս խրատին խիստ հաւնեցայ, կը նայիմ որ պահեմ. վասն զի որչափ ալ հարուստ ըլլամ, անկարելի է որ ինձմէ հարուստ մարդ չգտնուի. և որչափ ալ աղքատ ըլլամ, գոնէ մէկը կրնայ ըլլալ որ ինձմէ ալ աղքատ ըլլայ: Բայց արդեօք Ճար մը չկայ որ մարդս քիչ մը հարստնայ, այնպէս որ ամէն մարդ ալ իր սովորականին քիչ մը աւելի ունեոր ըլլայ. զոր օրինակ կոյր մուրացկանը սրինգէն աւելի հարստութիւն մը ունենայ, թէպէտ և լումայափոխին չհասնի:

ԴԱՍ. — Ինչո՞ւ չէ, ատոր խիստ աղէկ Ճարը կայ. մեր խօսքն ալ բուն ատոր վրայ է. այսինքն թէ ի՞նչ ընելու է որ ընդհանուր հարստութիւր աչի ու աւելնայ. ու կարծեմ թէ դուն փորձով ալ սորված ես ասոր Ճարը:

ԱՅ. — Երանի թէ. ատոր Ճարը գիտնայի նէ՝ առաջ ես կը հարըստնայի:

ԴԱՍ. — Ի՞տանկ ըլլայ. հապա անցեալ օրը զյոգ մը կօշիկ կ'ուզէիր գընել, ինչո՞ւ չառիր. կամ թէ խանութպանը շտուաւ:

ԱՅ. — Խանութպանը շատ սիրով կուտար, բայց մեղք որ սուզ կ'ուզէր

ծախել. գինը տասը դաշէկանէն վար ըըլլար ըսաւ. իսկ ես վեցէն աւելի չունէի. աս սղութիւնն է որ մարդուս հոգին կը քաղէ. թէ որ խանութպանը քիչ մը պակաս վաստակ ուզէր ընել նէ, ես ան կօշիկները հիմա առած էի:

ԴԱՍ. — Վցէկ որ կ'ըսես. յանցանքը սղութեանն է. ես կարծեմ թէ, խանութպանները յանցանք չունին. բայց աս ալ հարցընեմ. խանութպանը ան վաստը կովը ի՞նչ կ'ընէ:

ԱՅ. — Ի հարկէ գլխահարկ ունի նէ՝ կը վճարէ, խանութին կամ տանը վարձքը կուտայ, տունը տեղը կը հոգայ, և այլն:

ԴԱՍ. — Ուրեմն թէ որ խանութպանին վաստակը պակաս ըլլար, գունաղէկ կօշիկ կը հագնէիր, բայց անիկայ այնչափ աղէկ չէր ապրէր. ուստի գուն կը շահէիր, անիկայ կը կորարնցընէր. յայտնի է թէ ասով ընդհանուր հարստութիւնը չէր աւելնար: Ի՞ն բաւական չէ. ես կարծեմ թէ ապրանքը աւելի պակաս սուզ տալը խանութպանին ձեռքն ալ չէ: Ի՞նենք թէ քանի մը ամիս կամ քանի մը տարի կարգէ դուրս վաստակ ըրաւ խանութպանը. ով չգիտեր թէ քիչ ատենէն ուրիշ մըն ալ խանութ կը բանայ նոյն փողոցին կամ թաղին մէջ որ չափաւոր վաստակով մը գոհ ըլլարով մէկալին խանութը կը կուրցընէ. վասն զի ամէն մարդ նոր բացուած աժան խանութին կուգայ: Հապա թէ որ առջի խանութպանը երկրորդին վաստակը կտրելու մոքով ոչինչ գնով տայ իր ապրանքը նէ՝ ի՞նչ կ'ըլլայ:

ԱՅ. — Ի՞նտարակոյս ինքզինքը կը կործանէ, ու քիչ ատենէն կը հարկադրի խանութը գոցելու: — Հիմա հասկըցայ որ խանութպանին վաստակը կտրել ըըլլար. բայց գէշը ան է որ ապրանքները նոյնպէս սուզ կը մնան. ասոր մէկ Ճարը չգտանք. և ես կարծեմ թէ աւելի գնողները պէտք է մտածել քան թէ ծախողները, վասն զի գնողները աւելի շատ են:

ԴԱՍՏ. — Ի տոր մէկ հատիկ ձարը գիտե՞ս ո՞րն է . պէտք է որ խանութ . աղանին ալ աժան նստի իրեն ապրան . քը . իսկ ասիկայ ուրիշ կերպով չկընար ըլլալ , բայց եթէ ինքը կօշկակարէն աժան աժան գնէ կօշիկները , կօշկակարն ալ աժան գնած ըլլայ կաշին ևն :

ԱՅ. — Ուրեմն խօսքը հոս կուգայ թէ ապրանքները աժընցընելու և անով հասարակաց հարստութիւրաւելցընելու համար մէկ հատիկ հնարքը աս է որ սկզբնական նիւթերուն կամ բերքերուն գինը աժըննայ : Բայց աս բանիս ալ հնարքը արդեօք ի՞նչ է :

ԴԱՍՏ. — Հիմակուհիմա այսչափը բաւական է . ատ հարցմունքիդ պատասխանն ալ ուրիշ անդամ կուտամ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՎԿԱՌՈՒԹԻՒՆ

Պ Ա Տ Մ Ս Ո Ւ Թ Ւ Ւ Ն

Լ աբէր շահ :

ՀԻՒՄԱՑՈՒՆ շահը 1556^{ին} մեռնելով , իր անհաստատ աթոռը Լ աբէր որդւոյն թողուց , որ տասնընը տարին նոր մտեր էր , և իր հօրը Հիւմայունին հրամանովը Պէյրամիսանը տերութեն ինամատար ընտրուեցաւ : Պէյրամ՝ որ ազգաւ թիւրքմէն էր , հըմուտ ու քաջ մարդ ըլլալուն՝ տերութիւնը թշնամիներուն ձեռքէն ազատեց , ու ան նոր թագաւորին իշխանութիւնը հաստատեց : Բայց որովհետեւ անգութ , ոխակալ և հպարտ ալ էր բնութեամբ , Լ աբէր շահը թագաւորութեն հասածին պէս , Պէյրամը իշխանութենէն ձգեց : Պէյրամիսանը աս տեսնելով ապստամբեցաւ . բայց երբոր իրեն կողմի եղողները զինքը թողուցին , ու յաղթուեցաւ , սկսաւ թողութիւն խընդրել թագաւորէն : Լ աբէր սիրով ընդունեցաւ զինքը , և նորէն էֆէնէնէմբան քայլութիւնը կանունով շարժիլ . դործողութիւնները շուտ լմընցընել . ամէն մարդ

Լ աբէր (որ թագաւորելէն ետքը Շէլակէտտին ալ ըսուեցաւ) երբեմն անձամբ , երբեմն ալ իր զօրապետներուն ձեռքովը առաւ Վկրան , Վիւճրաթը , Ոինտը , և գրեթէ բոլոր հնդկաստանին տիրեց , և էնկթիմուրի ցեղին թագաւորութիւրգրեթէնորէն հաստատեց : Իրեն խելացի կառավարութեամբն ու առատաձեռնութեամբը՝ իր տէրութեան ամէն գաւառները ծաղկեցուց , ու բոլորն ալ մէկ տեսակ կառավարութեան վերածեց . որով մեծ անուն ունեցաւ արեւելքի ամէն կողմերը : Բայց իր կենացը վերջի օրերը դըքբաղդութիւնները ետեւէ ետեւ վրան հասնելով , իր սիրութիւններ ալ ունեցաւ . յու իր երկու սիրելի որդիքը կորսունցընելէն ետքը՝ Լ ալիւլֆազըլ անունով երեւլի խորհրդականն ալ աւազակներէ սպաննուեցաւ : Վ ս դժբաղդութիւնները ետեւէ ետեւ վրան հասնելով , իր սիրութ շատ վշտացուցին . քանի գնաց տկարացաւ , ու 1605^{ին} հոկտեմբերի 13^{ին} մեռաւ՝ գրեթէ յիսուն տարի թագաւորելէն ետքը :

Պատմինները կ'ըսեն թէ Լ աբէր շահին թագաւորութեան օրերը Վոզովի տէրութեան ոսկի դարը կրնայ սեպուիլ : Օ արմանալին աս է որ ինքը ամենելին գիտութիւն և ուսում չունէր , և ինչուան իր անունն ալ կարդալէր գիտէր կ'ըսեն . և սակայն խիստ կըսիրէ եղեր իմաստուն մարդիկ չորս գին ժողվել ու անոնց վիճաբանութիւնները մտիկ ընել . նմանապէս գիտուններուն առաջնական մարդկանց ալ աղէկ վարձատրութիւն կ'ընէր . ուստի իր ատենը շատ ծաղկեր էին հնդկաստանի մէջ գիտութիւններն ու արհեստները : Իր պատմութիւնը դրոզներուն առջինը վերը յիշուած Լ ալիւլֆազըլ իշխանն եղած է . ասիկայ կ'ըսէ թէ Լ աբէր շահը իր կառավարութեանը հիմն զրած էր աս սկզբունքները . ամենուն սիրութ վաստըկիլ . ամէն բանի մէջ արդարութեանունով շարժիլ . դործողութիւնները շուտ լմընցընել . ամէն մարդ